Lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 72/2022 vp eduskunnalle laeiksi tilastokeskuksesta annetun lain ja tilastolain muuttamisesta

Ville Vertanen ja Johanna Rantanen

25.10.2022

Tilastokeskus

Tausta

- Tavoitteena Tilastokeskuksen tietosuojaoikeudellisen aseman selkeyttäminen tutkija- ja aineistopalvelun tarjoajana
- Eräiden tiedonsaantioikeuksien täsmentäminen

HE 72/2022 mahdollistaa Tutkija- ja aineistopalvelun kehittämisen ja datahuonepilotin infrastruktuurin toteuttamisen. Tilastokeskuksen tavoitteena on saada datahuonepilotin aineistoinfrastruktuuri myös laajemmin tutkijayhteisön hyödyksi. Aineistojen käsittely edellyttää käyttölupaa.

Valtioneuvoston datahuonepilotin organisaatio

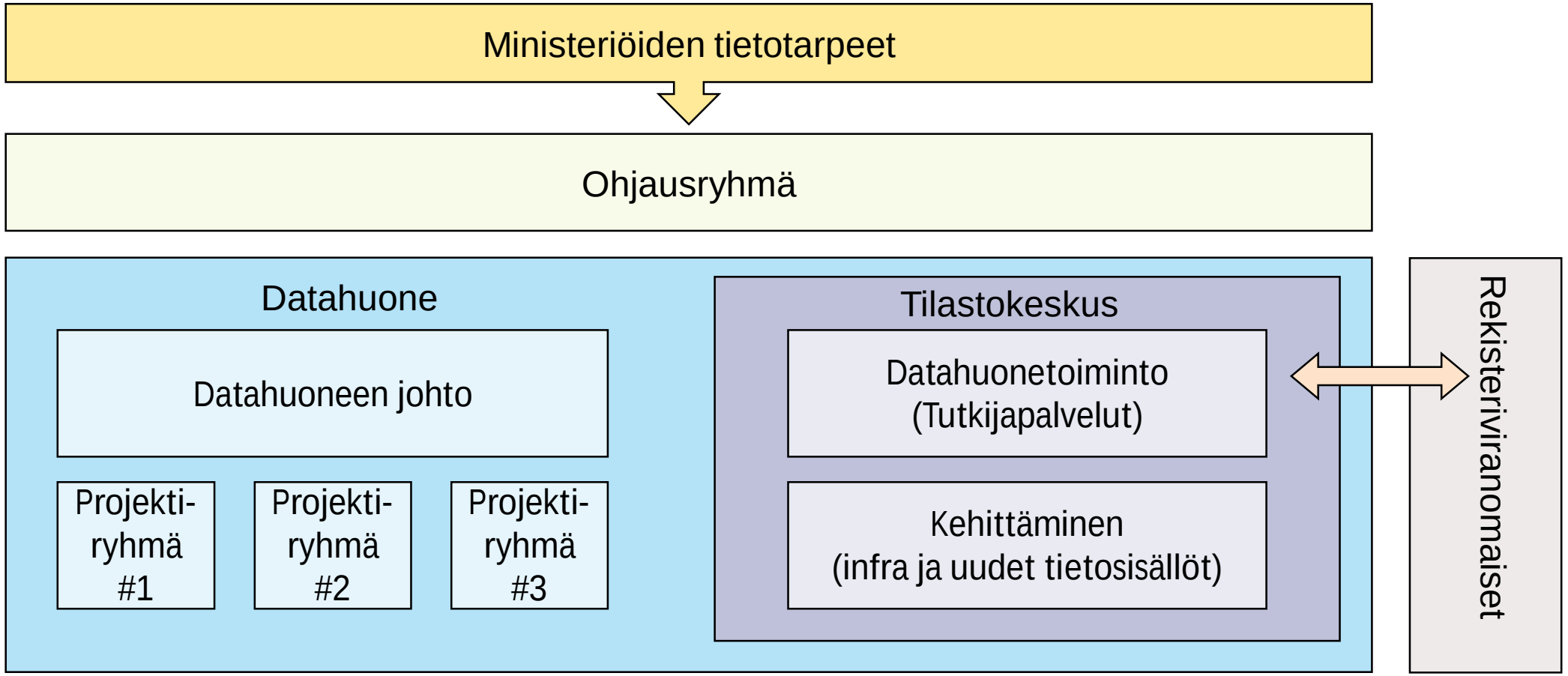

Valmisaineistot mahdollistavat laadukkaan ja nopean tutkimuksen

- Valmisaineistoilla tarkoitetaan jatkuvasti ylläpidettäviä, ajantasaisia ja rajattuja datatiedostoja, joissa suoran tunnistamisen mahdollistavat henkilötiedot on poistettu ja korvattu pseudotunnisteella
- Valmisaineistojen rakenne huomioi minimointiperiaatteen, tarvittaessa valmisaineistoista poistetaan ne tiedot joihin käyttölupa ei oikeuta
- Aineistoja voi käsitellä vain suljetussa tietoturvallisessa käyttöympäristössä
- Valmisaineistot muodostavat ajantasaisen ”aineistokirjaston”, joka on nopeasti tutkijoiden käytettävissä
- HE 72/2022 mahdollistaisi aineistokirjaston laajentamisen ja selkeyttäisi TK:n tietosuojaoikeudellista asemaa
- Aineistokirjaston avulla voidaan myös kuvata tutkijoille tietovarallisuuden potentiaalia

Valmisaineistot

- **FOLK Väestö**
  - Henkilö
  - Tulot
  - Koulutus
  - Perhe
  - Tutkinnot
  - Asuinliitot
- **EDUC Koulutus**
  - Henkilö
  - Oppilasvalinnat
  - Opiskelijat
  - Arvosanat
- **FIRM Yritystoiminta**
  - Yritys
  - Liikevaihto
  - Talouden tunnusluvut
  - Konkurssit
  - Teollisuus-tuotanto
  - Tutkimus ja kehittäminen
  - Kansainväliset arvoketjut
- **FLOWN Omistajuus**
  - Yritys, henkilö
  - Osakkeenomistajien tiedot
  - Osinkotiedot
- **SES Palkkarakenne**
  - Henkilö
  - Palkkarakenneti edot
  - Harmonisoitu palkkarakennetied ot
- **TAX Tulorekisteri**
  - Henkilö, yritys
  - Palkat ja muut tulot
  - Eläkkeet ja muut etuudet
- **INFRA Sijaintitiedot**
  - Henkilö, rakennus
  - Asukkaat rakennuksittain
- **Muiden organisaatioiden tiedot**
  - Henkilöt, yritykset
  - Työnvälityspalvelutiedot
  - Ulkomaankauppa
  - Ajoneuvotiedot
  - Ylioppilastutkintotiedot

Tietojen yhdistäminen

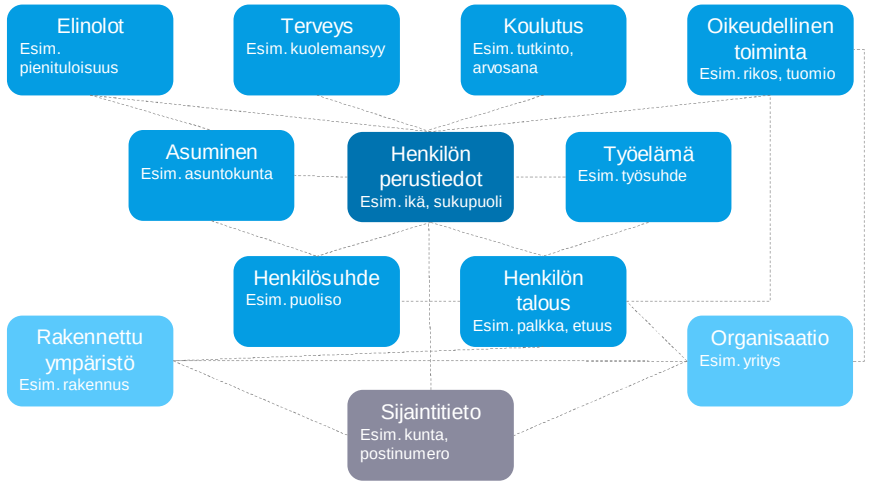

Tilastokeskus

Tieteellisen tutkimuksen vapaus, käyttölupamenettely

- Tutkija- ja aineistopalvelun kautta jaettavat aineistot ovat salassapidettäviä tilastoaineistoja tai muiden rekisterinpitäjien henkilötietoaineistoja
- Tietojen pseudonymisointi poistaa suoran tunnistamisen mahdollisuuden, mutta välillisen tunnistamisen mahdollisuus säilyy. Tämän vuoksi tietosuojaperiaatteita olisi mm. EU:n tietosuoja-asetuksen mukaan sovellettava. Asiaa on käsitelty myös EU:n tilastoja koskevassa asetuksessa sekä tilastolain HE:n 154/2012 perusteluissa
- Tietojen salassapidosta on säädetty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa. Lisäksi tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen luovuttamisesta säädetään tilastolaissa (13 § ja 19 §). Tämän vuoksi tietojen luovuttaminen perustuu käyttölupaan
- Vastaavasti muiden kuin tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen osalta. Näiden osalta käyttötarkoituksesta säädetään rekisteriä koskevassa lainsäädännössä tai julkisuuslaissa.

Lainsäädännön kehittämistä tulee jatkaa

- Tilastokeskusta koskevan lainsäädännön kehittämistyössä on tullut eteen myös sellaisia uusia muutostarpeita, joita ei ehditty valmistelemaan nyt käsillä olevan hallituksen esityksen muotoon
  - Tilastokeskuksen oikeus tarjota “operaattoripalvelua” eli oikeus toimia tietoaineistojen välittäjänä
  - Joidenkin tiedonsaantioikeuksien lisääminen, kuten yhteystiedot ja varallisuustutkimuksen edellyttämät tiedonsaantioikeudet
- Tiedon määrä, sen hyödyntämisen mahdollisuudet ja teknologiat kehittyvät tällä hetkellä nopeasti. Tämä edellyttää myös lainsäädännön kehittämistä, jotta pysymme kehityksen vauhdissa mukana

Tutkija- ja aineistopalvelu osana tutkimusinfrastruktuuria?

- Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä 552/2019 ja HE 72/2022 tuovat esille tarpeen käsitellä tutkimusaineistoja tietoturvallisessa käsittely-ympäristössä
- Suomen tietovarallisuuden potentiaalin täysimääräinen hyödyntäminen edellyttäisi, että tutkija- ja aineistopalvelu käsiteltäisiin osana tutkimusinfrastruktuuria
- VM:n asettaman Julkishallinnon aineistojen hyödyntämistä selvittävän työryhmän loppuraportissa vuodelta 2020 suositellaan palvelun hinnoitteluun muutoksia
  - *”Tavoite 9: Maksulliset aineistot ja niiden käyttö on hinnoiteltu käyttäjille siten, että hinta kattaa niiden tarjoamisen rajakustannukset. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää rahoitusresurssien uudelleenallokaatiota toimijoiden välillä ja hinnoittelukäytäntöjen muuttamista sekä lainsäädännön uudistamista.”*